

Hoe digitaal geletterd zijn Belgische kinderen en jongeren in vergelijking met leeftijdsgenoten in Europa?

Leen d'Haenens en Sofie Vandoninck

Niet alle jongeren zijn even vlotte en vaardige internetgebruikers. In dit eerste hoofdstuk gaan we na hoe internetvaardig onze Belgische jongeren zijn in vergelijking met hun Europese leeftijdsgenoten. Allereerst willen we een beeld schetsen van het online gedrag van Europese en vervolgens ook van Belgische 9- tot 16-jarigen met aandacht voor risicovolle online activiteiten. Hoe gaan jongeren om met online risico's en welke factoren bepalen de wijze waarop zij hier mee omgaan? Vervolgens gaan we na in welke mate Europese en Belgische kinderen en jongeren in aanraking komen met seksuele beelden, cyberpesten, 'sexting' en andere online risico's. Tot slot schetsen we kort of Belgische ouders het internetgebruik van hun kinderen anders reguleren dan in de rest van Europa.

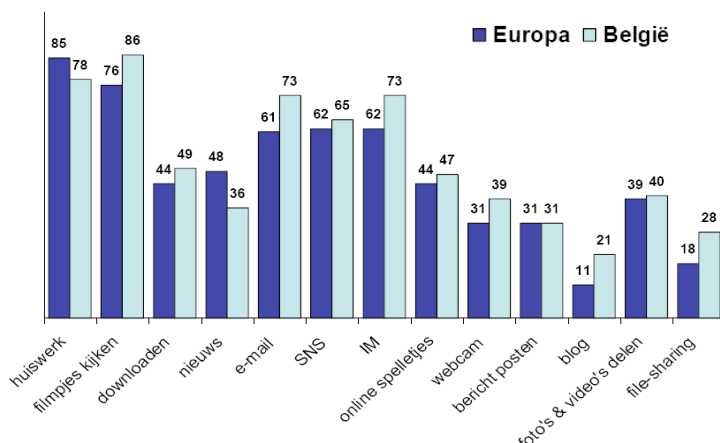
Hoe ouder, hoe langer online

Internetgebruik is een integraal onderdeel geworden van de dagelijkse leefwereld van Europese kinderen en jongeren. Bijna alle jongeren tussen 9 en 16 jaar gaan minstens eenmaal per week online, en zes op tien jongeren gaan (bijna) dagelijks online. Het dagelijkse internetgebruik ligt in België iets hoger (67%), maar België bevindt zich nog steeds in de categorie van de landen met een 'gemiddeld gebruik'. Internetgebruik stijgt met de leeftijd en ook bij het gebruik van internettoepassingen zijn verschillen qua leeftijd vast te stellen.

Wat doen kinderen precies online?

Kinderen en jongeren gaan online voor diverse toepassingen, zowel voor educatief als ontspannend gebruik. Zo gebruiken zij het internet meestal voor schoolwerk, het spelen van spelletjes, het kijken naar videoclippen. Communicatietoepassingen zoals instant messaging, e-mail en sociale netwerksites spelen ook een belangrijke rol, zeker bij de iets oudere leeftijdsgroepen. Meer complexe toepassingen zoals berichten op een forum posten, een blog bijhouden of bestanden uitwisselen behoren eerder tot de minder frequent gebruikte toepassingen. In vergelijking met de rest van Europa kennen in België de toepassingen gericht op communicatie en entertainment iets meer populariteit. Belgische kinderen zijn iets minder vaak bezig met informatief/educatief internetgebruik zoals internet voor huiswerk gebruik en het online nieuws. Aan de kinderen werd gevraagd of ze in staat waren om een aantal taken uit te voeren.¹ De gemiddelde score voor België is 3,4 en voor Europa 3 (op een totaal van 8), waardoor de Belgische kinderen gemiddeld iets meer online aardig zijn dan hun Europese leeftijdsgenootjes.

Grafiek 1: online activiteiten tijdens afgelopen maand bij 9-16 jarigen in Europa en België

¹ Informatie van verschillende websites met elkaar vergelijken, filterinstellingen aanpassen, bladwijzer aanmaken, spam blokkeren, geschiedenis wissen, privacy settings aanpassen, contactpersoon blokkeren, informatie over online veiligheid vinden

Is de angst voor online risico's gegrond?

De mate waarin kinderen en jongeren in aanraking komen met online risico's varieert uiteraard van kind tot kind, het land waarin ze leven en het soort risico. Vast staat wel dat blootstelling aan risico's verhoogt naarmate het kind ouder wordt. Toch dient opgemerkt te worden dat slechts een kleine minderheid (12%) van de 9- tot 16-jarigen aangeeft zich wel eens ongemakkelijk te voelen als gevolg van iets op het internet. Online risico's worden dus niet noodzakelijk als schadelijk ervaren. Belgische jongeren komen gemiddeld iets minder in contact met online risico's dan hun Europese leeftijdsgenoten (10%). Meer internetgebruik hoeft dus niet per se samen te gaan met meer risico's en net dit is interessant voor ouders en beleidsmakers.

Omgaan met online risico's

De Belgische cijfers voor blootstelling aan online risico's liggen sterk in de lijn met de Europese. Kinderen en jongeren in België hebben iets vaker te maken met blootstelling aan seksuele beelden, cyberpesten en sexting, maar de verschillen zijn beperkt. Daarmee bevestigt België zijn status als gemiddeld risicoland. Bovendien betekent dit niet dat ze er vaker een negatieve ervaring aan overhouden; Belgische kinderen lijken zelf iets meer weerbaar te zijn als het gaat om pestgedrag online en ongewenste seksueel getinte boodschappen. In België lijken 9- tot 16-jarigen meer onverschillig te staan ten aanzien van seksuele beelden; een probleemoplossende aanpak is minder aan hen besteed en ze gaan vaker gewoon niets doen. Slachtoffers van cyberpesten lijken zich in België minder passief op te stellen, in die zin dat ze minder geneigd zijn internetgebruik op te geven. Ongeacht het type risico lijken jongeren in België ongeveer even vaak de stap te zetten om er met iemand over te praten.

Andere types risico's die ter sprake komen zijn online contacten met nieuwe mensen en eventuele ontmoetingen die hieruit voortkomen. Eén op drie heeft al contact gelegd met iemand via het internet, en ongeveer één op 10 spreekt effectief af met deze persoon. De jongste groep (9- tot 10-jarigen) is hier helemaal niet mee bezig, maar onder de 15- tot 16-jarigen is dit gangbare praktijk. Jongeren ontmoeten overwegend leeftijdsgenoten via het internet, en in de meeste gevallen draait dit uit op een positieve ervaring.

Ouderlijke invloed?

Opvallend is dat ouders van wie de kinderen in het verleden geconfronteerd werden met risicovolle internetinhoud zich hier veelal niet bewust van zijn. België verschilt hierin niet van de rest van Europa. Ondanks deze onderschatting, trachten de meeste ouders wel invloed uit te oefenen op het internetgebruik van zoon of dochter. Over heel Europa verkiezen ouders een communicatief-sociale aanpak waarbij de nadruk ligt op praten en op de hoogte zijn van het online doen en laten van het kind, al leggen de meesten ook een aantal restricties op. Meer dan de helft van de ouders legt beperkingen op als het gaat om het vrijgeven van persoonlijke gegevens, het uploaden van beeldmateriaal, en het downloaden van bestanden. Ouders hebben meestal vertrouwen in hun eigen rol, maar ook in de capaciteiten van hun kind om hiermee om te gaan. Belgische ouders hebben zelfs nog iets meer vertrouwen in hun kinderen.

Meer online en minder risico's

We kunnen besluiten dat België zich nog steeds in de groep van landen met een 'gemiddeld gebruik' en 'gemiddeld risico' bevindt. België lijkt echter stilaan op te schuiven naar de landen met een 'intensief gebruik', evenwel zonder dat de blootstelling aan risico's toeneemt. Deze vaststelling maakt van België een interessante case, en verder onderzoek zal moeten uitwijzen welke factoren deze specifieke positie van België kunnen verklaren.

Het internetgebruik van Nederlandstalige en Franstalige jongeren: cultuurverschillen tussen Vlaanderen en Wallonië

Joke Bauwens & Katia Segers

België is vanwege haar twee cultuurgemeenschappen een interessante casus om de verscheidenheid van het internetgebruik van jongeren te onderzoeken. In welk opzicht verschillen Nederlandstalige en Franstalige kinderen en jongeren van elkaar op het vlak van hun internetgebruik en waar lopen ze gelijk?

Uit het EU Kids Online-onderzoek blijkt dat verschillende macrosociale en -culturele factoren hierop van invloed zijn. In dit hoofdstuk onderzoeken we of er een verband bestaat tussen het ICT-onderwijsbeleid van de Gemeenschappen en de internetvaardigheden van Nederlands- en Franstalige kinderen en jongeren.

ICT-onderwijsbeleid

De Vlaamse overheid heeft in de loop der jaren meer inzet en initiatief getoond op het gebied van ICT-educatie dan de Franstalige Gemeenschap. Toch hoeft dit niet te betekenen dat de feitelijke ICT- en internetvaardigheden bij Nederlandstalige kinderen en jongeren beter zijn dan die van Franstalige. Er spelen naast het onderwijsbeleid op macroniveau nog meer factoren een rol, zoals het ICT-beleid op de scholen zelf (mesoniveau), de manier waarop de leraren dit beleid implementeren in de klas, de internetcompetenties van de leraren en de manier waarop ouders omgaan met het internetgebruik van hun kinderen.

Internetgebruik

Vlaamse jongeren maken niet significant vaker gebruik van het internet dan Franstalige jongeren. Wel zijn Franstalige jongeren langer online dan Nederlandstalige. Jongeren die per dag meer dan één uur internetten of zelfs dagelijks meer dan drie uur online zijn, komen relatief vaker voor onder Franstaligen. Ook gebruiken Franstalige jongeren meer verschillende apparaten om online te gaan. Zo maken zij beduidend vaker gebruik van een gsm, game console, televisietoestel of andere mobiele toepassing om toegang tot internet te krijgen dan Nederlandstalige jongeren.

Tabel 1. Plaatsen waar men het internet gebruikt (in %)

	Nederlandstaligen (N=503)	Franstaligen (N=391)	Tweetaligen (N=36)
Slaapkamer (of ander privé-vertrek) thuis*	71,6	62,8	45,5
De leefruimte (of andere gemeenschappelijke ruimte) thuis*	92,3	86,7	90,7
Op school*	70,5	26,9	57,5
In een internetcafé (cybercafé)	1,0	3,0	5,0
In een openbare bibliotheek of andere openbare plek*	7,9	4,3	2,5
Bij een vriend thuis	41,3	49,2	55,0
Bij een familielid thuis*	35,8	46,7	62,5
Onderweg (bv. via gsm, iPod Touch, Blackberry)*	5,6	10,8	5,0

* significant verschil; $p \leq 0,05$

Online activiteiten

De plek waar jongeren van internet gebruik maken verschilt onderling. Nederlandstalige jongeren internetten het liefst in een privéomgeving (in de slaapkamer of een gemeenschappelijke ruimte in huis). Nederlandstalige jongeren maken ook vaker gebruik van internet op publieke plekken zoals op school of in de bibliotheek. Qua internetactiviteit is bij beide groepen één bezigheid ronduit favoriet: het bekijken van videoclipps. Een erg opvallend verschil is de mate waarin jongeren in beide landsdelen het internet gebruiken voor nieuwsconsumptie. Ruim de helft van de Franstalige jongeren leest of bekijkt wel eens het nieuws op internet; ca. 10% doet dit zelfs dagelijks. Van de Nederlandstalige jongeren geeft slechts 21,9% aan wel eens via internet nieuws te consumeren. Franstalige jongeren zijn ook interactiever online: ze bloggen vaker en delen meer bestanden via internet.

Internetbegeleiding

Vlaamse scholen zijn beter toegerust op het gebied van ICT-apparatuur dan Franstalige scholen. Nederlandstalige jongeren zijn dan ook meer online op school en gebruiken het internet thuis vaker voor het maken van huiswerk. Franstalige scholen zijn minder intensief met ICT in het onderwijs bezig. De jongeren op deze scholen ervaren minder begeleiding van hun leraren dan scholieren uit het Nederlandstalig onderwijs. Ruim de helft van de Nederlandstalige jongeren geeft aan dat hun leraren met hen praten over wat ze doen op het internet en helpen wanneer ze iets moeilijk vinden. Wel ervaren de Nederlandstalige jongeren minder internetbegeleiding van hun ouders. Het omgekeerde is het geval bij Franstalige jongeren. Ouderlijke begeleiding zoals het geven van uitleg, erbij komen zitten, het stimuleren om zelfstandig online op ontdekking te gaan en risicopreventie ervaren jongeren in Franstalig België vaker dan jongeren in Nederlandstalig België. Ook zijn Franstalige ouders veel voorzichtiger op het gebied van privacy. Franstalige jongeren krijgen meer restricties van hun ouders opgelegd op het gebied van het delen van persoonlijke gegevens dan Nederlandstalige jongeren.

Gedeelde verantwoordelijkheid van onderwijs en ouders

We hebben gezien dat Franstalige jongeren intensiever internetten, een rijker palet aan toestellen gebruiken om online te gaan en bovendien interactiever en nieuwsgerichter gebruik maken van internet dan Nederlandstalige jongeren. Nederlandstalige jongeren daarentegen maken veel meer gebruik van internet op school en in de bibliotheek en voor het maken van hun schoolopdrachten. Het ICT-onderwijsbeleid is dan ook beter geïntegreerd in het Vlaamse onderwijs dan in het Franstalige onderwijs. Dit uit zich ook in een intensievere internetbegeleiding van leraren op Vlaamse scholen dan op Franstalige scholen. Franstalige jongeren kunnen daarentegen rekenen op een betere begeleiding van hun ouders op het gebied van internetgebruik dan Nederlandstalige jongeren. De bevindingen in dit hoofdstuk laten zien dat er sprake is van een gedeelde verantwoordelijkheid van onderwijs én ouders op het gebied van interneteducatie en -begeleiding.

Culturele verschillen tussen België en Nederland en hun impact op jongeren en het internet

Stefan Mertens & Leen d'Haenens

'De lage landen.' Het suggereert een verbondenheid, een gedeelde cultuur, maar zijn België en Nederland wel echt zo gelijklopend?

En gaat dit wel op voor alle aspecten van hun cultuur?

Gaan we met andere woorden op dezelfde manier om met het internet en vooral, gaan onze kinderen hier op dezelfde manier mee om?

Gedeelde cultuur?

Algemeen gesproken zijn er wel degelijk verschillen aan te treffen tussen de Nederlandse en de Belgische internetcultuur. Allereerst bestaan er verschillen in de mate waarin beide landen op weg zijn naar een informatiemaatschappij. Nederland is hier duidelijk verder in gevorderd dan België: in Nederland gaat 80% van de kinderen elke dag online, in België is dit maar 67%. Ook hebben Nederlandse kinderen vaker een internetaansluiting op hun slaapkamer en scoren ze hoger als het gaat om (technische) digitale vaardigheden zoals spam blokkeren, filterinstellingen aanpassen etc. Daarnaast spelen ook cultuurgebonden verschillen in waarden een rol. Ook al delen we een taal, we zijn niet helemaal hetzelfde. In deze studie vragen we ons dan ook af of de verschillen in culturele waarden ook onze internetcultuur sturen. Gaan kinderen anders om met potentieel gevaar online? En heeft dit een invloed op hoe kinderen online risico's inschatten enerzijds, en hoe ouders hun kinderen proberen sturen anderzijds?

Bange Belgische ouders

Uit eerder onderzoek bleek dat Belgen meer gericht zijn op het vermijden van onzekerheid dan hun Nederlandse collega's. Mogelijk zijn Belgische ouders dan ook angstiger over de toekomst van hun kinderen dan Nederlandse ouders. Ons onderzoek bevestigt dit. Belgische ouders hebben meer schrik dat hun kind iets overkomt, zowel in de echte als in de online wereld. Met betrekking tot internetrisico's zijn meer Belgische dan Nederlandse ouders bang dat hun kind ongepast materiaal ziet tijdens het surfen of gecontacteerd wordt door onbekenden.

De realistische Nederlander

Hoewel meer Belgische ouders bang zijn dat hun kind in aanraking komt met online risico's, hebben Nederlandse ouders hier meer reden toe. De Nederlandse samenleving is immers sterker gedigitaliseerd en uit dit onderzoek blijkt dan ook dat zich in Nederland meer internetrisico's aandienen, vooral als het gaat om choquerende en risicovolle inhoud zoals seksuele beelden, zelfverwonding, zelfdoding, anorexia, drugs en geweld. Wat opvalt is dat Nederlandse ouders de blootstelling aan online risico's ook hoger inschatten dan Belgische ouders. Deze laatste onderschatten de online risico's waar hun kroost mee geconfronteerd wordt. Frappant, gezien hun angstige positie, al is dit wellicht te wijten aan de beperktere digitale vaardigheden van Belgische ouders.

Tabel 1: blootstelling aan online risico's tijdens het afgelopen jaar in Nederland en België¹

	Nederland	België
Iemand ontmoeten die men enkel via internet kent ** ²	4,2	6,0
Seksuele beelden zien op internet ***	27,3	22,6
Gepest worden via internet ***	11,7	8,7
Zelf pesten op internet	6,1	4,2
Seksuele boodschappen toegestuurd krijgen op internet ***	10,2	9,2

2 Hoewel de cijfers hier dicht bij elkaar liggen voor het ja-antwoord is er toch statistische significantie omdat Belgische ouders vaker de "ik weet het niet"-optie kozen dan het "nee"-antwoord.

En wat met de kinderen zelf?

Maar als een kind al in contact komt met een online risico, blijkt dat Nederlandse kinderen hier eerder over zullen praten met een volwassene, vooral als het gaat om de zogenaamde contact- risico's (een slechte ervaring na een ontmoeting met iemand die het kind via het internet heeft leren kennen, na het ontvangen ongewenste seksueel getinte boodschappen en na cyberpesten). Belangrijk om te benadrukken is dat er slechts een beperkt aantal kinderen effectief schade ondervindt als gevolg van internetrisico's. In België heeft 10% aan een negatieve ervaring te hebben gehad tijdens het afgelopen jaar. In Nederland ligt dit met 18% iets hoger, hetgeen te verklaren is door de hogere mate van blootstelling aan online risico's.

Ouderlijke tussenkomst

Nederlandse ouders praten meer over het internet met hun kroost. Ze moedigen hun kinderen ook meer aan om actief dingen te ontdekken op het internet. Belgische ouders staan hier meer terughoudend tegenover. Wel treden de Belgische ouders vaker regulerend op, behalve wat betreft het vrijgeven van persoonlijke informatie online. Daar treden Nederlandse ouders dan weer strenger op. Dit is mogelijk te verklaren door het grotere aantal Nederlandse kinderen dat een profiel heeft op een sociale netwerksite, en dat kan dan weer verklaard worden door de digitale voorsprong van Nederland.

Tabel 2: ouderlijke tussenkomst in Nederland en België

Sociale mediatie	Nederland N=1004	België N=1006
Praten met het kind ***	87,7	73,9
Bij het kind zitten als het internet gebruikt ***	65,9	42,3
In de buurt blijven als kind het internet gebruikt	59,0	62,6
Kind aansporen om online dingen te ontdekken en leren ***	63,7	46,4
Gezamenlijke activiteiten ondernemen op het internet ***	59,6	42,9
Regulerende mediatie (toelating en/of toezicht vereist)		
Bij het chatten ***	16,8	27,9
Bij het downloaden *	26,8	33,3
Bij het videoclips bekijken op het internet ***	19,8	26,1
Bij het hebben van een profiel op een sociale netwerksite ***	18,7	23,1
Bij het geven van persoonlijke informatie door het kind ***	29,2	24,7
Bij het uploaden van foto's, video's of muziek **	29,6	29,6

Belgische en Nederlandse meisjes

Zijn de verschillen tussen jongens en meisjes wat betreft internetgebruik en ervaring met online risico's kleiner in een communicatieve en dus eerder vrouwelijke cultuur als die van Nederland? Neen, zo blijkt. In beide landen zijn de jongens meer geïnteresseerd in online spelletjes, en gaan de meisjes meer online voor schoolwerk en instant messaging. Nederlandse meisjes zijn zelfs nog intensiever bezig met online communicatie dan de jongens in Nederland. Voor de meeste online risico's zijn de genderverschillen in Nederland niet sterker uitgesproken. In beide landen zijn het vaker de meisjes die in contact komen met websites over eetstoornissen en slachtoffer zijn van cyberpesten. Jongens krijgen in beide landen – al dan niet omdat ze er zelf naar op zoek gaan - vaker te maken met seksuele inhoud.

Verschillen tussen leeftijdsgenootjes in België en Nederland

Behalve voor gamen en chatten in chatrooms zijn er nauwelijks verschillen aan te treffen tussen Belgische en Nederlandse kinderen van ongeveer dezelfde leeftijd. Nederland mag dan wel sterker digitaal ontwikkeld zijn in die zin dat meer kinderen dagelijks online zijn, en dat ze over meer (technische) online vaardigheden beschikken; het is doorgaans niet zo dat jonge Nederlandse kinderen vaker gebruik maken van bepaalde toepassingen dan Belgische kinderen van dezelfde leeftijd. Wel is het zo dat naarmate ze ouder worden, zowel Belgische als Nederlandse kinderen meer te maken krijgen met zowel online risico's als online opportuniteiten. Dit is een logisch gevolg van hun cognitieve ontwikkeling, die hen toelaat een ruimere waaier aan toepassingen te verkennen.

Conclusie

We kunnen besluiten dat de digitale en de culturele verschillen tussen beide landen geregeld, doch niet in alle gevallen, een verklaring kunnen bieden voor de verschillen met betrekking tot de internetopvoeding en de manier waarop ouders en kinderen omgaan met internetrisico's. De grotere bezorgdheid in België over online en offline gevaren kunnen we verklaren vanuit de grotere tendens tot onzekerheidsvermijding in dit land. Omwille van het meer communicatieve karakter van de Nederlandse cultuur ligt de nadruk hier meer op sociale mediatie, zetten kinderen sneller de stap om er met anderen over te praten na een negatieve ervaring, en zien de kinderen zichzelf meer als initiatiefnemer van communicatieve acties. Ook het verschil in digitale ontwikkeling tussen beide landen vormt een verklaring voor een aantal gegevens, zoals het feit dat er zich in Nederland meer online risico's voordoen. De verschillen tussen jongens en meisjes zijn in België en Nederland doorgaans gelijklopend. Hetzelfde kunnen we zeggen over de verschillen tussen 9- tot 12-jarigen en 13- tot 16-jarigen.

Uit: Kids Online: Vaardigheden, kansen en risico's van kinderen en jongeren op het internet. d'Haenens, L. & Vandoninck, S. (reds.) (2012). Gent: Academia Press.

Jongens en meisjes: genderverschillen in cyberspace

Leen d'Haenens en Sofie Vandoninck

Veel beleidsmakers en opvoeders streven naar gelijke kansen voor meisjes en jongens, ook als het gaat om het gebruik van nieuwe media. In dit hoofdstuk gaan we na of jongens en meisjes in België daadwerkelijk over dezelfde uitgangspositie beschikken. Vervolgens bekijken we hoe jongens en meisjes elk op hun manier omgaan met de kansen die voorhanden zijn. Al op jonge leeftijd ontwikkelen ze genderspecifieke interessepatronen, en het is interessant om na te gaan of deze samenhangen met voorkeuren voor bepaalde online activiteiten en blootstelling aan internetrisico's. Dit moet uitwijzen of jongens en meisjes er in gelijke mate in slagen de zogenaamde 'ladder of opportunities' te beklimmen en de nodige digitale vaardigheden te verwerven.

Gelijke toegangsmogelijkheden?

Er zijn geen aanwijzingen dat meisjes over minder toegangsmogelijkheden beschikken dan jongens. Meisjes gaan iets vaker online in de woonkamer en jongens via een spelconsole, maar er is geen sprake van structurele beperking aan toegangsmogelijkheden voor meisjes. Jongens en meisjes hebben in België bovendien even vaak de mogelijkheid om in een private ruimte en/of via mobiel internet online te gaan buiten het rechtstreekse toezicht van volwassenen. Het gaat hier om de helft van de kinderen tussen 9 en 16 jaar.

Jongens en meisjes spenderen even veel tijd op het internet, maar de jongens schatten hun eigen internetvaardigheden systematisch hoger in dan de meisjes. De meisjes lijken minder vertrouwen te hebben in hun capaciteiten om zich in de online wereld te handhaven. Ook bij de 9 tot 16-jarigen lijkt er zich dus nog steeds een digitale genderkloof te manifesteren.

Klimmen op de 'ladder of opportunities'

Kinderen die over meer toegangsmogelijkheden beschikken, benutten meer online kansen en zijn actiever op elk niveau van de 'ladder of opportunities'. Ook kinderen die dagelijks online gaan kennen een meer divers internetgebruik, vooral als het gaat om entertainment (zowel eenvoudig als complex) en creatieve toepassingen. Jongens en meisjes die over dezelfde toegangsmogelijkheden beschikken, exploreren op een gelijkaardige manier de online toepassingen op het eerste niveau van basisgebruik, het tweede niveau van populair gebruik alsook het vierde niveau van creatief gebruik.

Op het niveau van complex entertainment (derde niveau) echter zijn de jongens significant actiever bezig. Deze uitgesproken interesse van jongens voor online videogames maakt dat jongens sneller tot dit niveau opklimmen; bijna zes op tien jongens (58%) hebben het afgelopen jaar online spelletjes gespeeld met anderen. Bij meisjes is dit maar 35%.

Jongensactiviteiten en meisjestoepassingen?

Het lijkt erop dat jongens steeds meer interesse tonen voor online communicatietoepassingen zoals instant messengers en sociale netwerksites, die oorspronkelijk vooral populair waren bij de meisjes. Omgekeerd lijken de meisjes echter (nog) niet geneigd om zich op het online terrein van de jongens te begeven. Online computerspelletjes blijven een jongensaangelegenheid, maar verder zijn de verschillen tussen jongens en meisjes beperkt. Toch gaan jongens en meisjes binnen elk domein (informatief, communicatief en creatief gebruik) elk op hun eigen manier om met de mogelijkheden; meisjes gaan het internet vaker gebruiken voor schoolwerk en e-mail, en ze communiceren vaker via de webcam. Jongens vertonen meer interesse in online games, bestanden uitwisselen en berichten posten op websites of fora.

Tabel 1: online activiteiten bij jongens en meisjes in België

Informatie	Jongens	Meisjes
Internet voor schoolwerk	74*	81
Nieuws volgen	38	33
Communicatie		
E-mail	69*	77
Webcam	36*	43
Instant messaging	71	75
Sociale netwerksites	63	67
Chatroom	28	26
Berichten posten op website of forum	34*	28
Entertainment		
Muziek/films downloaden	52	46
Online spelletjes	58***	35
Videoclips bekijken	86	86
Interactief & creatief		
Blog schrijven	20	23
Berichten posten op website of forum	34*	28
Foto's, video's en muziek delen	38	42
Virtuele wereld bezoeken	17	13
Avatar creëren	18	15
Bestanden uitwisselen	32**	24
Webcam	36*	43

X^2 -test: * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

Naar een nieuwe 'ladder of opportunities'?

Nieuwe technologische mogelijkheden zoals breedbandverbindingen en de opkomst van gebruiksvriendelijke formats zoals sociale netwerksites maken dat bepaalde toepassingen zoals streaming van videoclips en webcambeelden toegankelijker zijn geworden. In dit hoofdstuk gaan we na of sommige online activiteiten omwille van die verlaagde drempel in een lager niveau in de zogenaamde 'ladder of opportunities' kunnen geplaatst worden.

Diversiteit aan online bezigheden

Zowel digitale vaardigheden (mediawijsheid) als geslacht zijn significante voorspellers voor de diversiteit aan online activiteiten die een kind ontplooit. Een hogere internetvaardigheid maakt dat kinderen wel degelijk meer gebruik maken van online kansen, en dit op alle niveaus. Toch blijven genderspecifieke voorkeuren bestaan. Als ze over evenveel digitale vaardigheden beschikken, lijken de meisjes in deze nieuwe indeling toch nog steeds meer gericht op online communicatie, en de jongens op entertainment in de sfeer van videogames. Voor informatief en creatief gebruik is er het onderscheid tussen gemakkelijk toegankelijke applicaties enerzijds, en toepassingen die meer inspanning vragen en waarvoor specifieke soft- en hardware nodig is anderzijds. Meisjes hebben een voorkeur voor de laagdrempelige online activiteiten (basisgebruik en communicatief gebruik) en jongens zijn vaker bereid om aan de slag te gaan met meer complexe toepassingen (geavanceerd entertainment en geavanceerde informatieverzameling).

Meisjes meer kwetsbaar voor online risico's?

Het idee dat meisjes meer kwetsbaar zijn voor online risico's leeft nog steeds bij de ouders. Ze zijn geneigd het internetgebruik van hun dochters van meer nabij op te volgen. Het gaat hierbij zowel om restricties en controles als om initiatieven die uitgaan van een communicatieve aanpak. Desondanks ervaren de meisjes over het algemeen niet minder blootstelling aan online risico's. Wat betreft seksuele risico's houden ze er zelfs vaker een slecht gevoel aan over.

ICT-gebruik, online vaardigheden en risico's: etnisch-culturele origine als indicator

Leen d'Haenens en Jan Bosman

In verschillende landen binnen Europa leven veel kinderen met een van oorsprong Turkse achtergrond. In dit hoofdstuk gaan we na in welke mate etnisch-culturele origine indicatief is voor het internetgebruik en de omgang met online risico's van kinderen en jongeren (9-16 jaar). We vergelijken drie groepen jeugdigen: jongeren met een Turkse achtergrond woonachtig in vijf Europese landen (Oostenrijk, Bulgarije, Denemarken, Duitsland en Nederland), hun autochtone leeftijdsgenoten in deze vijf landen, en Turkse jongeren in Turkije. We richten ons specifiek op de online vaardigheden van de jongeren (alsmede van hun ouders), hun internetactiviteiten, de invloed van socio-economische factoren en de online risico's die ze lopen.

Turkse ouders online

Negen van de tien autochtone Europese ouders is een internetgebruiker. Dit percentage ligt veel lager onder Turkse ouders: iets meer dan de helft van de Turkse diaspora ouders is online en nog geen derde van de Turkse ouders in Turkije. Zij hebben ook minder vertrouwen in hun eigen kunnen op internet dan de Europese ouders.

Tabel 5.1: Internetgebruik ouders (N=6134) naar socio-economische afkomst (SES) in %

SES	Europese ouders n=4949	Turkse diaspora-ouders N=167	Turkse ouders n=1018
Hoog	96	82	70
Midden	88	61	36
Laag	83	40	14

Online vaardigheden

Europese kinderen maken gemiddeld op achtjarige leeftijd voor het eerst kennis met internet. Turkse kinderen zijn met negen jaar net iets ouder als ze voor het eerst online gaan. Ook zijn de Europese kinderen uit de vijf onderzochte landen online beduidend vaardiger dan hun Turkse leeftijdsgenootjes in de vijf landen en Turkije. Socio-economische afkomst blijkt hierop duidelijk van invloed: hoe lager de sociale afkomst van het gezin waarin het kind verkeert, hoe minder online vaardigheden het kind bezit.

Tabel 5.2: Impact van socio-economische afkomst (SES) op online vaardigheden (in %)

Etnisch-culturele groep	Laag SES	Midden SES	Hoog SES
Turks	31	39	48
Diaspora	32	46	61
Europees	59	61	64

Internetactiviteiten

De onderzochte kinderen is een lijst met 17 internetactiviteiten voorgelegd met de vraag of ze deze in de voorgaande maand hebben uitgevoerd. Ook hier scoren Europese kinderen op bijna alle activiteiten hoger dan de Turkse. Opvallend is dat Turkse kinderen het internet vaker voor schoolopdrachten gebruiken dan Europese kinderen. Ook het gebruik van de webcam en het onderling uitwisselen van bestanden zijn activiteiten waar Turkse kinderen meer vertrouwd mee zijn dan Europese kinderen. Hier speelt socio-economische afkomst weer een rol: hoe lager de sociale status van de ouders, hoe minder gevarieerd het scala van online activiteiten die het kind uitvoert.

Blootstelling aan seksueel materiaal

Uit onze onderzoeksgegevens blijkt dat Europese kinderen het meest in aanraking komen met seksueel getinte beelden. Maar van de kinderen die seksueel getinte beelden zien, blijken Turkse kinderen deze vooral via internet voor ogen te krijgen. Dit komt wellicht doordat er weinig seksueel getinte beelden in Turkse audiovisuele en printmedia te zien zijn. Kinderen krijgen regelmatig per internet seksueel getint materiaal toegestuurd of komen hier per ongeluk mee in aanraking. Dit fenomeen heet sexting. Gemiddeld krijgt bijna de helft van de onderzochte kinderen (46,3%) wel eens een seksueel getinte boodschap toegezonden via internet, bijvoorbeeld een boodschap op een site die ook toegankelijk is voor anderen. Ook botsen kinderen 'per ongeluk' op seksueel getinte boodschappen via onverwachte pop-ups, instant messaging of sociale netwerken.

Cyberpesten

Naast seksueel getinte beelden kunnen kinderen op internet ook in aanraking komen met pesterijen, cyberpesten genaamd. Gelukkig komt dit in de regel niet zo vaak voor. Van de Europese kinderen die überhaupt wel eens worden gepest, geeft 6,6% aan dat deze pesterijen ook op internet plaatsvinden. De Turkse kinderen in de diaspora scoren iets hoger met 7,3%, terwijl de Turkse kinderen uit Turkije beduidend minder vaak last hebben van cyberpesten. Cyberpesten gebeurt voornamelijk via sociale netwerksites, gevolgd door instant messaging, chatrooms, e-mailverkeer en op de laatste plaats via gamesites.

Offline ontmoeten van online contacten

Eén op de vier Europese jongeren heeft wel eens offline een onbekende ontmoet waar ze eerder online contact mee hebben gelegd. Dit fenomeen komt opvallend genoeg het vaakst voor onder Turkse diaspora jongeren (37,1%), maar een stuk minder onder Turkse jongeren (15%). Soms gaat het om vrienden of familieleden van een bekende, maar in de meeste gevallen om een volslagen vreemde.

Hinder

Voor de Turkse kinderen geven aan hinder te ondervinden van het online in aanraking komen met seksueel getint materiaal. Europese kinderen hebben hier het minst last van. Bij het ondervinden van hinder bij blootstelling aan online risico's wendden de onderzochte jongeren zich in de meeste gevallen tot een leeftijdsgenoot om de ondervonden problemen te bespreken. Op de tweede plaats kloppen ze bij hun ouders aan en in de laatste plaats wendden de jongeren zich tot hun leraar.

Mediawijsheid

Uit bovenstaande blijkt dat jongeren zich vooral richten tot leeftijdsgenoten als ze problemen ondervinden op internet. In combinatie met de geringe vertrouwdheid van Turkse ouders met internet lijkt de tijd rijp voor een nieuwe beleidslijn rond mediawijsheid gericht op allochtone jongeren en ouders. Zo zouden allochtone jongeren en ouders zich meer bewust moeten worden van de online risico's en kennis nemen van manieren om deze risico's te bestrijden.

Omgaan met online kansen en risico's : volwassen bemiddeling versus zelfbemiddeling

Joke Bauwens

Het internetgebruik van jongeren is geen asociaal proces. Wanneer jongeren hun weg zoeken op het web, worden ze vaak bijgestaan door hun ouders. Ook leraren, leeftijdsgenootjes en zelfs de media worden aangehaald als socialiserende actoren. De vrees bestaat echter dat jongeren worden meegesleurd in een stroom van tegenstrijdige invloeden en dat volwassenen steeds minder aan de internetopvoeding van hun kinderen te pas zouden komen. Jongeren zouden in hun internetgedrag vooral beïnvloed worden door leeftijdsgenootjes, die er andere normen op na zouden houden dan volwassenen. Zo zouden jongeren laks omgaan met normen en afspraken inzake taalgebruik, privacy en geloofwaardigheid van bronnen, en zouden ze elkaar hierin aanmoedigen.

Verstoord evenwicht?

Maar is dit wel zo? In dit hoofdstuk zoeken we het uit. We gaan na of het evenwicht echt verstoord is, en hoe de rol van ouders, leraren en andere volwassen bemiddelaars zich verhouden tot die van jonge mensen. Centraal staat het concept van bemiddeling en mediatie. Onder mediatie verstaan we de communicatieverhoudingen waarin het kind betrokken is en de communicatiepartners met wie het kind te maken krijgt, met de bedoeling bij te dragen tot het leerproces.

Problematische rol van de ouders?

De meeste jongeren hebben de indruk dat hun ouders goed op de hoogte zijn van hun internetactiviteiten. Dat duidt er op dat ze wel degelijk enige vorm van ouderlijk toezicht ervaren, en daar blijken ze doorgaans tevreden mee. Het ouderlijke toezicht uit zich voornamelijk in praten over het internet en in de buurt zijn wanneer hun kind online gaat. Wanneer ouders het internetgebruik van hun kinderen beperken gaat dit meestal om een verbod op Web 2.0-toepassingen, zoals een profiel op een sociale netwerksite aanmaken en persoonlijke informatie vrijgeven. Met betrekking tot videoclipjes bekijken en communicatie via instant messengers (MSN) zijn ouders dan weer wat lakser.

De rol van leraren, vrienden en de media

En waar de meeste jongeren internetbemiddeling van hun ouders ervaren, beweert minder dan de helft enige vorm van bemiddeling van hun leraren te ervaren. Er wordt op school wel degelijk wat ruimte gemaakt voor internet als gespreksonderwerp, maar een bemiddeling gericht op probleemoplossing, interventie en evaluatie behoort duidelijk minder tot de huidige onderwijs sfeer. De familiale omgeving blijkt dus de invloedssfeer bij uitstek; jongeren richten zich in de eerste plaats nog steeds tot hun ouders wanneer ze op zoek zijn naar concrete hulp. Toch spelen ook de klassieke media en vrienden een rol bij de internetopvoeding van een kind, maar de rol van deze laatste is niet als dusdanig dat het de invloed van de ouders overstijgt. Zelden hebben vrienden ook meer invloed dan leraren, behalve dan bij het oplossen van problemen en wanneer een kind zich zorgen maakt. In onderstaande tabel wordt de invloed van de verschillende bemiddelaars voor elke specifieke situatie geïllustreerd.

Tabel 6.2 Mediatie die jongeren van hun ouders, leraren en vrienden ervaren i.v.m. veilig internet

	Ouders (N=988)	Leraren (N=987)	Vrienden (N=980)
Geholpen wanneer het moeilijk is om iets te doen of te vinden op het internet	75,2	44,6	60,9
Uitgelegd waarom sommige websites goed of slecht zijn	64,2	36,7	24,2
Gepraat over wat ik doe op het internet	63,9	41,9	-- (*)
Raad gegeven om het internet op een veilige manier te kunnen gebruiken	61,5	39,7	24,5
In het algemeen met me gepraat over wat ik moet doen als ik me ooit zorgen zou maken over iets op het internet	52,6	23,9	-- (*)
Manieren voorgesteld hoe me online te gedragen tegenover anderen	47,8	31,7	20,7
In het verleden geholpen wanneer ik me zorgen maakte over iets op het internet	35,5	13,3	22,2

Opgroeien = ontgroeien?

Natuurlijk kan de invloed van de verschillende bemiddelaars variëren naargelang de leeftijd van het kind. Algemeen werd verwacht dat hoe ouder de kinderen, hoe prominenter het belang van leeftijdsgenootjes en hoe meer invloed ze dan ook van deze leeftijdsgenootjes zullen ondervinden, ook wat betreft hun internetgebruik. En inderdaad, ook uit onze gegevens blijkt dat hoe ouder het kind, hoe minder bemiddeling zij ondervinden van ouders en andere volwassenen. Hier zie je dan ook de invloed van vrienden toenemen, al is dit niet voor alle toepassingen het geval. Toch blijven de ouders ook voor de oudere tieners de belangrijkste bemiddelaar in hun online activiteiten.

Zonen of dochters?

Ook het geslacht van het kind kan een rol spelen in de mate waarin ouders het internetgebruik proberen te bemiddelen. Over het algemeen ervaren jongens en meisjes ongeveer evenveel bemiddeling van hun ouders, al zijn er wel subtiele geslachtsverschillen waar te nemen. Meisjes krijgen vaker een verbod om persoonlijke informatie vrij te geven via het internet, en ouders zijn meer geneigd hun sociale netwerkprofiel te controleren. En kanttekening hierbij is dat deze verschillen al bij al miniem zijn. Er is geen verschil tussen de mate waarin jongens en meisjes van hun vrienden leren over het internet.

Laag- en hoogopgeleide ouders?

Tot slot gaan we na of de internetbemiddeling die het kind ervaart verschilt naargelang het opleidingsniveau van de ouders. Soms wel, zo blijkt, maar het is niet zo dat kinderen wier ouders een lage of geen opleiding genoten steevast minder begeleiding krijgen. Wel zijn er indicaties dat kinderen van laag opgeleide ouders minder met hun ouders zouden praten over hun internetgebruik. Het zijn daarnaast de kinderen van ouders met een middelhoge opleiding die het vaakst ouderlijke tussenkomst ervaren. De hoogst opgeleide ouders moedigen hun kind het vaakst aan tot een zelfstandig internetgebruik.

Conclusie: internetmediatie naargelang de leeftijd

Hoewel het publieke debat en het onderzoek omtrent internetmediatie zich voornamelijk focussen op het belang van sociale verschillen en geslachtsverschillen, komt uit onze analyse toch naar voor dat de leeftijd de belangrijkste factor is, die bepaalt wie de grootste invloed uitoefent op het internetgedrag van kinderen en jongeren. De kantelleeftijd is te situeren rond de 13 jaar. Hoewel ook voor oudere tieners de moeder en vader een belangrijke rol blijven spelen, winnen leeftijdsgenoten, leerkrachten en de media ontegensprekelijk aan belang.

Omgaan met online kansen en risico's: de rol van de ouders

Katia Segers en Nele Van den Cruyce

Door de enorme vlucht die internet de laatste jaren heeft genomen, hebben de meeste kinderen meer handigheid in internettoepassingen dan hun ouders. Ook biedt het internet kansen op het gebied van de cognitieve en sociale ontwikkeling van kinderen en als bron voor educatie en informatie. Desondanks heerst er onder volwassenen grote ongerustheid over de risico's waarmee kinderen op internet in aanraking komen, zoals sociale isolatie, haatdragende of erotische inhoud, online marketing en privacy problemen. In dit hoofdstuk onderzoeken we of de bescherming en weerbaarheid die Belgische kinderen ten toon spreiden op het gebied van internet toeneemt door een meer actieve mediërende rol van de ouders.

Tabel 7.1: Waarover maken Belgische ouders zich zorgen met betrekking tot hun kinderen?

Bron van zorgen	% (N=1005)
Prestaties op school	57,7
Gekwetst raken in verkeer	48,4
Online gecontacteerd worden door vreemden	31,6
Online in contact komen met ongepast materiaal	30,7
Teveel drinken of drugs gebruik	28,4
Kwetsend of stout behandeld worden door andere kinderen	27,6
Slachtoffer worden van geweld	27,4
In problemen raken met de politie	20,2
Andere zaken	17,0
Seksueel gedrag	11,8

Ouders online

De overgrote meerderheid van de Belgische ouders uit zowel de lagere, midden en hogere sociale klassen gebruiken internet. Wel gebruiken ouders met een hogere socio-economische status het internet intensiever en ook op het werk. Ouders met een lagere socio-economische status gaan praktisch nooit op het werk online. Mannen en de meer ge-goede ouders hebben doorgaans meer vertrouwen in hun internetcapaciteiten. Wel is 85% van de Belgische ouders overtuigd van hun eigen kunnen om hun kinderen bij te staan bij problematische online situaties; bijna één op de tien ouders denkt bovendien dat hun kinderen hier zelf ook toe in staat zijn.

Ouderlijke zorgen

Bijna een derde van de onderzochte ouders is wel degelijk ongerust over de handel en wandel van hun kinderen op internet. Vooral het in contact komen met vreemden en het ontvangen van ongepast (seksueel) materiaal baren de ouders zorgen. Deze ongerustheid heeft vooral betrekking op meisjes en minder op jongens. Toch laten ouders hun kinderen redelijk vrij op internet. De meerderheid van de ouders laat instant messaging en het hebben van een eigen profielsite toe. De meeste ouders verbieden hun kind wel om persoonlijke gegevens te delen via internet: 60% stelt dat hun kind dit in geen enkel geval mag doen.

Mediatiestrategieën

Uit onze gegevens blijkt dat nog geen derde van de kinderen toegang tot internet op de eigen kamer of in een andere privéruimte heeft. Ouders zijn meestal in de buurt als het kind op internet surft. Ca. 35,8% van de ouders heeft een spam- of junkfilter geïnstalleerd op de computer(s) in het huishouden. Maar welke mediatiestrategieën gebruiken ouders nog meer? Ouders blijken zowel actieve, sociale als restrictieve strategieën te combineren. Actieve strategieën (zoals het kind helpen en samen op internet zitten) hanteren ouders vaker bij jongere dan bij oudere kinderen. Vaders doen dit vaker dan moeders; moeders houden vooral van een afstand een oogje in het zeil (sociale strategie). Hoe ouder het kind, hoe vrijer de ouders het kind laten op internet en hoe minder bezorgd ze zijn. Restrictieve strategieën (zoals het instellen van een tijdslimiet of een spamfilter) hanteren Belgische ouders het minst.

Controle achteraf

Veel ouders controleren achteraf het internetgebruik van hun kinderen. De helft checkt welke websites het kind heeft bezocht, meer dan 40% controleert de online contacten en 30% leest zelfs de online berichten van hun kind. Vooral ouders uit de lagere en middenklasse voeren deze controles uit.

Wat zeggen de kinderen zelf?

Bijna zeven op de tien kinderen zijn positief over de ouderlijke hulp op internet. Wel geven ze aan bepaalde trucs te hanteren om de ouderlijke mediatie te omzeilen, zoals de filtertoepassingen op de computer aanpassen (28,8%) of de geschiedenis van hun online activiteiten wissen (54,3%). Vooral oudere kinderen en jongens zeggen deze handigheden te beheersen. Ruim acht op de tien kinderen stelt de afgelopen 12 maanden niet in aanraking te zijn gekomen met storende elementen op internet. Wel zegt ruim een kwart van de kinderen via chatrooms contact te hebben met vreemden. Maar liefst 41,8% van de kinderen die mensen online hebben leren kennen, heeft deze relatief 'onbekenden' ook offline ontmoet.

Effectieve mediatietechnieken

Alleen actieve en sociale mediatietechnieken hebben daadwerkelijk effect op het risicogedrag van kinderen. Hoe meer actieve en sociale mediatie ouders hanteren, des te vaker staan de privé-instellingen op profielsites van kinderen strikter ingesteld en komen kinderen minder vaak in contact met vreemden via internet. Restrictieve mediatie heeft op basis van onze data geen significant effect op het risicogedrag van kinderen.

Voorzichtigheid blijft geboden

Zowel ouders als kinderen schatten het internet relatief veilig in. Ook hebben ze beiden vertrouwen in hun eigen internetvaardigheden. Toch blijft voorzichtigheid geboden: kinderen vertonen wel degelijk bepaald online 'risicogedrag' zoals het online en offline ontmoeten van vreemden of het openbaar delen van persoonlijke gegevens. Ouders moeten dus alert blijven inzake het internetgebruik van hun kinderen; het gaat om het vinden van de juiste balans tussen begeleiden, vertrouwen geven en beschermen.

E-inclusiebeleid ter ondersteuning van digitale educatie

Stefan Mertens

Vlaamse kinderen en jongeren in de leeftijd van 9 tot en met 16 jaar behoren tot de zogenaamde 'diginatives'. Het internet kent voor hen weinig geheimen aangezien ze er van jongs af aan mee in aanraking komen. Dit geldt niet voor hun ouders, waardoor er sprake is van een digitale kloof tussen kinderen en hun ouders. Als gevolg kunnen ouders hun kroost niet altijd even goed ondersteunen op het gebied van nieuwe media. In dit hoofdstuk onderscheiden we een aantal factoren die van belang zijn bij de digitale opvoedingsondersteuning binnen het gezin en de schoolcontext.

E-inclusiebeleid

De Beleidsnota Media 2009-2014 in Vlaanderen gaat specifiek in op het belang van een e-inclusiebeleid. We onderscheiden in dit hoofdstuk vijf beleidslijnen waar de Vlaamse regering op zou moeten inspelen. De eerste is die van een digitale kloof binnen de digitale generatie zelf. Het gaat weliswaar om een klein percentage, maar nog steeds zijn niet alle kinderen in België online. De tweede beleidslijn heeft betrekking op het ouderlijk bewustzijn en het verhogen van de capaciteit voor internetopvoeding onder ouders. Ten derde dient er aandacht te zijn voor mediawijsheid: de vaardigheid om kritisch en veilig met (online) media om te gaan. Als vierde aandachtspunt wijzen we naar de rol van de school in het ondersteunen van kinderen en ouders in hun omgang met ICT. Als laatste aandachtspunt kijken we naar de invloed van een aantal actoren uit de bredere samenleving op het ICT-gebruik van kinderen, zoals de media, overheid en organisaties die zich bezighouden met kindervelzijn.

Ouderlijk bewustzijn

De EU Kids Online-data bevatten informatie over de mate waarin kinderen bepaalde online risico's ervaren en de mate waarin ouders deze risico's inschatten. Hieruit blijkt dat ouders het risico dat hun kinderen online seksuele beelden te zien krijgen vaak hoger inschatten dan de kinderen zelf ervaren. Daarentegen zeggen de ondervraagde kinderen vaker offline vreemden te ontmoeten die ze enkel van het internet kennen dan hun ouders inschatten. Dit laatste geldt ook voor het toegestuurd krijgen van online boodschappen ('sexting'): 11,8% van de kinderen zegt hiermee ervaring te hebben tegenover slechts 7,6% van de ouders die dit veronderstellen. Bij het risico van cyberpesten loopt de mate waarin de kinderen het daadwerkelijk ervaren en de inschatting van de ouders nagenoeg gelijk.

Tabel 8.1: Mate waarin Belgische kinderen risico's ondergingen (in %)

	Algemeen N=1005	Jongere kinderen (9-12) n=495	Oudere kinderen (13-16) n=511	Hoge SES- familie n=395	Gemid- delde SES- familie n=413	Lage SES- familie n=149	Jongens n=489	Meisjes n=517
Online seksuele inhouden	15,6	9,9***	20,7***	18,1**	16,9**	7,3**	17,1	14,1
Sexting	11,8	3,8***	20,9***	13,0	15,3	6,5	15,3	10,2
Cyberpesten	5,7	5,4	6,0	4,8	6,2	7,4	4,8*	6,8*
Ontmoeten vreemden	10,9	3,4***	17,5***	10,1	14	6,6	10,1	11,8

Noot: * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$

Tabel 8.2: Mate waarin Belgische kinderen risico's ondergingen volgens ouders (in %)

	Algemeen N=1005	Jongere kinderen (9-12) n=495	Oudere kinderen (13-16) n=511	Hoge SES- familie n=395	Gemiddel- de SES- familie n=413	Lage SES- familie n=149	Jongens n=489	Meisjes n=517
Online seksuele inhouden	22,6	11,9***	33,1***	23,7	22,0	24,2	27,3*	18,0*
Sexting	7,6	2,4***	16,2***	8,1	10,2	11,4	9,7	8,7
Cyberpesten	8,0	4,8***	12,2***	6,5***	7,2***	17,7***	5,4*	11,9*
Ontmoeten vreemden	6,0	2,2***	9,5***	6,0	6,8	5,5	5,9	6,0

Noot: * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$

Online vaardigheden

Mediawijsheid definiëren we als de vaardigheid om kritisch en veilig met online media om te gaan. We onderscheiden hierbij drie groepen: technische, interpersoonlijke en kritische vaardigheden. Interpersoonlijke vaardigheden zoals het blokkeren van ongewenste contacten en het aanpassen van de privacy settings op sociale netwerksites blijken de Belgische jongeren het best te beheersen. Toch zegt een kwart van de jongeren dit nog niet te kunnen. Bijna de helft geeft aan niet te beschikken over kritische vaardigheden zoals het zoeken naar informatie over veilig internetgebruik en het vergelijken van websites. Dit geldt met name voor kinderen met een lagere socio-economische status. De meeste technische vaardigheden (zoals bookmarks, zoekgeschiedenis wissen en spam wissen) heeft de meerderheid van de kinderen wel onder de knie, met uitzondering van het aanpassen van filtervoorkeuren.

De rol van de school en andere instituties

Bijna één op de tien Belgische kinderen heeft thuis geen toegang tot internet. Deze kinderen zijn vooral afhankelijk van de school als digitaal toegangspunt. Verder kan de school actieve ondersteuning bieden aan ouders met betrekking tot de internetopvoeding van hun kinderen. Met name ouders van jonge kinderen hebben hier behoefte aan. Daarnaast ontvangen ouders graag meer informatie over internetopvoeding vanuit de overheid. Maar liefst 34,2% van de ondervraagde ouders zegt hier behoefte aan te hebben, en slechts 8,2% zegt dit daadwerkelijk te ontvangen. Vooral de meer gegoede ouders hebben een actieve vraag naar overheidsinterventie. Zij halen wel meer informatie over internetopvoeding uit de media dan de minder gegoede ouders.

Kenniscentrum voor mediawijsheid

Een centraal idee in de Beleidsnota Media 2009-2014 in Vlaanderen is de oprichting van een kenniscentrum voor mediawijsheid. Dit lijkt gezien de gegevens in dit hoofdstuk geen slecht idee. Ouders onderschatten de realiteit van de online risico's die hun kinderen lopen en hebben behoefte aan meer opvoedingsondersteuning op het gebied van internet. Ook laten de digitale vaardigheden van jongeren hier en daar nog te wensen over. De school heeft een belangrijke taak in de internetopvoeding van jongeren, onder andere door het faciliteren van ICT-apparatuur, het (bij)scholen van leraren, aandacht voor de specifieke situatie van jonge kinderen op internet en het geven van informatie over internetopvoeding aan ouders. Daarnaast moet de overheid zelf een actievere rol spelen op het vlak van mediawijsheid.